

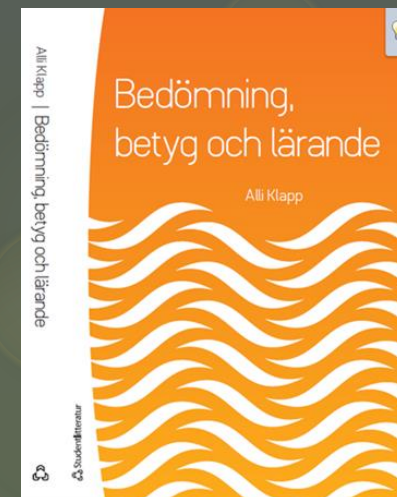
Om lärandets värde – betyg som morot och piska

Alli Klapp

Göteborgs universitet

Sweden

alli.klapp@ped.gu.se

Piska och morot för fler i jobb

R 2017

erna vill skärpa
en i sin skugg-
r 2017. Sänkta
aravgifter ska
b och den som
g anställnings-
kt bidrag.

rådet Jonas
välkomnar par-
ng på skolan.

na är sist ut av
tierna med att
sin budget för
öteborg är det
moten Lars
h kommunalrå-
sgård som visar
prioriteringar.

dget är främst
ust en politisk
rs Hjalmered
anspartierna
på vikten av
ns för nästa
erskott un-
kommande

arar i lador-

Fakta: Budget 2017

■ **Regeringen (S+MP)** med stöd av V: Regeringen satsar 24 miljarder kronor på reformer nästa år. Mest pengar, 10 miljarder, går till ett generellt stöd till kommunerna, samtidigt sparar man på stödet till ensamkommande barn.

■ **SD:** Största satsningen, 4 miljarder, är på lärlingsplatser. Partiet vill också satsa på kulturlotsar och Sverigecenter i utsatta förorter för att assimilera utlandsfödda.

■ **C:** Vill slopa arbetsgivaravgifterna för unga och nyanlända till en kostnad av 13 miljarder per år och utvidga RUT-avdraget. Vill öka det generella stödet till kommunerna med 12 miljarder per år.

L: Satsar framför allt på skola, skattesänkningar och försvar. Vill bland annat ha tioårig grundskola med skolstart vid sex år och halvera sommarlov för nyanlända.

KD: Satsar på jobbskatteavdrag för unga, nyanlända och långtidsarbetslösa, samt introduktionsanställningar.

Han menar att skillnaderna mellan de borgerliga partiernas budgetmotioner är mer "nyanser" än stora åsiktsskillnader. I förhållande till regeringens budget där huvudnumret är 10 miljarder kronor till kommunerna vill M satsa tre miljarder i generellt stöd till kommunerna och fyra i riktat stöd. Dessutom vill partiet göra en skolsatsning för fyra miljarder nästa år. Alla dessa stöd ska sedan räknas upp och ligga på sammanlagt 19 miljarder 2020.

BRYTS SIFFRORNA NED på kommunnivå skulle Göteborg få drygt 420 miljoner kronor 2017, varav skolsatsningen skulle ligga på närmare 240 miljoner.

– Att de pengarna är riktade spelar ingen roll för oss lokalt. Vi gör samma bedömning av vikten av att satsa på skolan, säger Jonas Ransgård.

Enligt Moderaternas beräkningar befinner sig drygt 50 000 personer i utanför-

SKOLA I FOKUS. Jonas Ransgård är nöjd med att hans parti satsar stort på skolan. Moderaterna vill ha vad de kallar noll-tolerans mot dåliga skolor och ge Skolinspektionen mandat att ta över driften om en skola inte klarar att vända resultat och trygghet.

Bild: STE

människor i Sverige, ska komma i jobb eller utbildning vill partiet använda både morot och piska. Genom ett riktat jobbskatteavdrag, en ökad satsning på nystartsjobb och tredubblat utbud av jobb ska fler komma.

– Vi vill rensa upp bland de olika jobbstöden, jag tror att det finns åtta olika nu, och satsa på nystartsjobb

Men satsningen kompletteras med krav på att arbets sökande ska göra sig "anställningsbara".

– Man måste vara beredd att utbilda sig och att flytta till jobb, säger Lars Hjalmered.

DEN SOM INTE är det får räkna med att bidragen minskar.

Moderaterna har också

lönerna ska höjas med 1,2 miljarder kronor per månad. Manlagt vill M lägga en miljard kronor på nästa år. Regeringen knappt 200 miljoner år, men höjer därefter till 1,2 miljarder

Vad får människor att
lära sig?

Och att prestera?

Konstruktionen av betygssystemet utifrån
ekonomiskt och psykologiskt/pedagogiskt
perspektiv

Betygens syfte och funktioner

- Urval
 - Åk 9 till gymnasieskolan och vidare till universitetsutbildningar
- Information
 - Till föräldrar om hur det har gått i skolan
 - Offentlig information
 - Betyg åk 6
- Motivation
 - Att elever motiveras till bättre prestationer

Antagandet om att betyg i sig själva motiverar elever innebär

- Att betyg antas påverka *alla* elever positivt genom att öka deras motivation, lärande och prestationer
 - Dåliga betyg leder till att elever anstränger sig mer för att lära sig mer vilket leder till bättre prestationer
 - Bra betyg leder till att elever anstränger sig mer för att lära sig ännu mer vilket leder till ännu bättre prestationer
- Därför rimligt att införa betyg oftare och från tidigare ålder: positivt för elevernas lärande och prestationer
- Men...

Detta antagande bygger på ekonomiska teorier om incitament

Ekonomiskt perspektiv

- Agentteorin (Jensen & Meckling, 1976; Holmstrom, 1982)

Pedagogiskt/psykologisk perspektiv

- Självbestämmandeteorin (Deci, 1971; Deci & Ryan, 1985; Deci, Koestner & Ryan, 1999; Vasteenkiste m.fl., 2006)

Agentteorin i korthet

Incitament är kärnan i ekonomisk teori

- Ägare och agenter
 - Agenter utför ett uppdrag/arbete åt ägaren
 - Ägare: företag, styrelser, organisationer och myndigheter
 - Agent: vd, medarbetare, kommuner, rektorer, lärare, elever
 - Stat - utbildningsdepartementet – Skolverket – kommuner – rektorer – lärare - elever
- Kontrakt upprättas för att beskriva arbetsuppgifterna: vad ska göras, vilka resultat och vilka mål som ska uppnås
 - Kunskapskravens utformning – beskriva nivåer av kvaliteter i kunnande

- Lätt att beskriva enkla kvantitativa arbetsuppgifter men svårt att beskriva komplexa arbetsuppgifter
 - 1) Svårigheter att "få med allt", komplexa kompetenser och därför risk för förenklingar och att vissa aspekter av arbetet/kunnandet förbises
 - 2) Arbetstagarna försöker hitta sätt att "möta" kraven: att göra det som maximerar den egna vinningen

homo-economicus

- Intern kontroll – t.ex. stämpelklockor, utvärderingar, läxförhör
- Extern kontroll – när den interna kontrollen inte räcker t.ex. Skolinspektionen

Agentteorins utveckling

- 1960-80-talen genomfördes studier som undersökte vuxna arbetstagare prestationer och hur de påverkades genom högre lön/bonus/befordran: prestationerna ökade
- Genomförda på arbetsplatser, vuxna deltagare som kan något och ökar takten
 - Enklare arbeten med kvantitativa moment
 - Lantbruk, tillverkning
- Inga bakgrundsvariabler fanns med i modellerna
 - Bakgrund, förutsättningar, erfarenheter

- **Relativ utvärdering** (Holmstrom, 1982; Becker & Rosen, 1992)
 - Ranking positivt: kunna jämföra sig med andra och att tävla mot andra
 - Betyg och prov ofta för att ofta kunna jämföra
 - Nivågruppering: i en blandad grupp kommer de högpresterande eleverna att vinna tävlingen alltför enkelt och de lågpresterande ger upp: bra med nivågruppering utifrån förmåga
 - Sport- och idrottskontext: högpresterande

- **Tournament theory**

- Tävla om priser där kriterier angetts i förväg
 - Högre prispengar leder till bättre resultat
- Idrottskontext och idrottarna springer fortare för att nå kriterierna men tar större risker
- Om man inte kan vinna ger vissa upp

- Dessa studier undersöker enbart effekter av yttre belöningar på prestationer
 - Inre motivation undersöks inte
- Selekerat urval av elever - ofta högpresterande individer
- Möjliga konsekvenser:
 - Konkurrens mellan elever
 - Inte vilja sammarbeta om det försämrar de egna möjligheterna
 - Motivationen – den inre drivkraften riskerar att bli svag

Self-determination theory (psykologi/pedagogik)

- Det finns olika typer av motivation med olika kvaliteter
 - Yttre till inre motivation
 - Yttre: att lära/göra saker för att få något: beröm, betyg, pengar
 - Inre: att lära/göra saker för sin egen skull och intresse
 - Inre motivation är kärnan i människans lärande och utveckling

- **Komplexa relationer mellan inre och yttre motivation**
 - Ett kontinuum från kontrollerad till autonom motivation
 - Att göra något för att undvika en bestraffning
 - Att göra något för sitt eget intresse och engagemang
 - Yttre incitament (belöningar och bestraffningar) kan skada utvecklingen av den inre motivationen
 - Du måste lära dig detta för det kommer på provet
 - Det är bra att kunna detta för då kan du använda det...
 - Olika grupper av elever påverkas olika av yttre incitament: skillnader relaterat till kön och kognitiv förmåga (t.ex. tävlingssituationer)
- **Elever befinner sig i en komplex lärandeprocess**
 - De är unga och har inte lärt klart och är under utveckling

Agentteorin i skolan

- Målrelaterade betygssystemet
 - Bygger på beskrivningar av kunskaper
 - Bestraffning (F) och belöning (E-A)
- Antagandet att det framför allt är lågpresterande elever som påverkas mest av incitament (bestraffning/låga betyg) eftersom de behöver förbättra sig allra mest
 - Oavsett deras bakgrund, förutsättningar och erfarenheter
- Ex. Skinner "funkar inte med fängelse, begår brott igen" – att forma beteende med morot och piska är inte hållbart
 - Skolor med kvarsittning för sen ankomst – Är skola och utbildning en bestraffning? Bygger på antagande om att motivation ökar genom bestraffning

Vad säger forskningen om effekter av betyg och prov?

- En mängd översikter: Natriello (1987), Crooks (1988), Harlen & Deakin Crick (2002), Hattie & Timperley (2007), Black & William (1998) med flera.
- Översikt för VR 2015

<https://publikationer.vr.se/produkt/betygens-geografi-forskning-om-betyg-och-summativa-bedomningar-i-sverige-och-internationellt/>

Lågpresterande elever i relation till högpresterande elever

- Svårigheter att förstå och tolka betyg
- Risk att de utvecklar ytliga lärandestrategier
- Behöver anstränga sig mycket mer för att nå upp till högre betyg/högre provresultat
- Större risk för att ge upp

Sammanfattning

1. Betygsättning differentierar

- Elever påverkas olika beroende på deras bakgrund och förutsättningar

2. Betygsättning påverkar alla elever positivt

- Framför allt lågpresterande och resurssvaga elever påverkas positivt av betygsättning

Behov av empiriska väl designade studier och teorier

- Tre studier med data för svenska elever
 - Publicerade i internationella tidskrifter

Klapp, Cliffordson & Gustafsson "The effect of being graded on later achievement: evidence from 13 year olds in Swedish compulsory and secondary school" (2014)

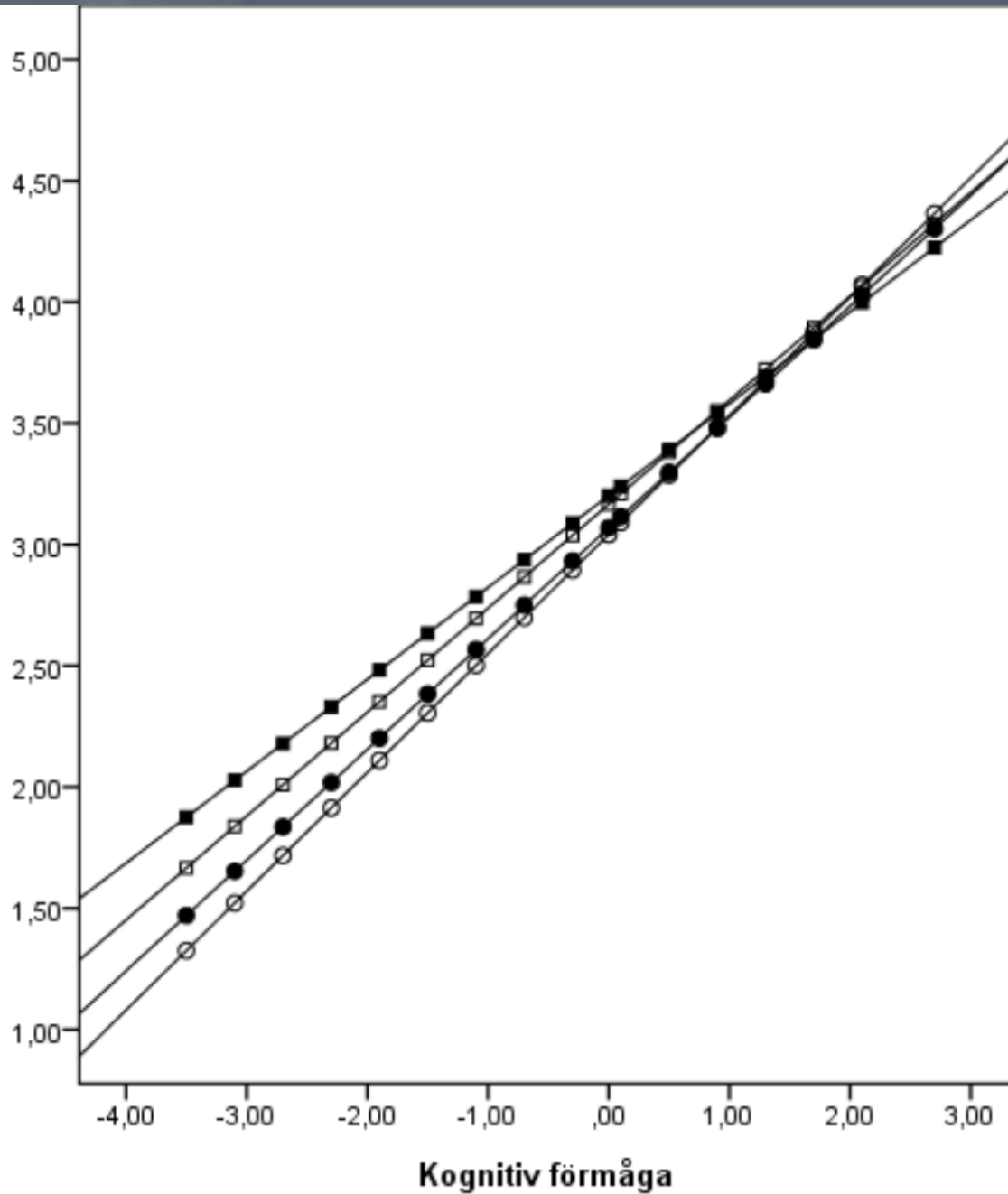
Klapp "Does grading affect educational attainment? A longitudinal study" (2015)

Klapp "Does academic and social self-concept and motivation explain the effect of grading on students' achievement? (2017)

Genomförande

- Utvärdering genom uppföljning (UGU) databasen
- 1969-1982 frivilligt för kommuner att betygssätta elever
- 8558 elever födda 1967
 - 50 % fick betyg/ 50 % fick inte betyg i år 6
 - kognitivt test: verbalt, spatialt och induktivt
 - kön
 - socioekonomisk status (föräldrars lön, yrke, utbildning)
 - Betyg i år 7-9: Två olika betygsmått:
 - Opågående betyg = bedömning i ämnen under lång tid
 - Onya betyg = bedömning i nya ämnen (fysik, kemi, biologi)
 - Avgått och ej avgått gymnasiet

Betyg i årskurs 7

Effektstorlekar
.30

<i>Variables</i>	Logistic regression				
	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>Wald</i>	<i>Df/Sign.</i>	<i>Exp (B) (OR)</i>
¹ Graded	-0.419	0.085	24.08	1/0.000	0.657
² Cognitive Ability	0.472	0.031	224.77	1/0.000	1.603
³ Gender	-0.202	0.087	5.33	1/0.021	0.817
⁴ Socioeconomic Status	0.244	0.033	54.19	1/0.000	1.277
Graded*Gender	0.503	0.123	16.85	1/0.000	1.654
Constant	1.717	0.065	704.83	1/0.000	5.570

Note; ¹not graded=0 and graded=1; ²the sum of the three cognitive tests standardized into z-scores; ³ boys=0 and girls=1;

⁴Socioeconomic Status=A continuous equidistant variable coded SES III=0, SES II=1 and SES I=2.

- Lågpresterande elever får sämre betyg i åk 7-9 och har lägre odds att gå ut gymnasiet om de fick betyg i åk 6 jämfört med lågpresterande elever som inte fick betyg i åk 6.
- Betyg differentierar = påverkar lågpresterande/resurssvaga elever negativt
- En tendens att högpresterande elever påverkas positivt av betyg men svaga icke-signifikanta effekter
- Pojkar mer negativt påverkade av betyg jämfört med flickor
- Inga effekter av SES

Hur förklara detta?

Conservation of Resource Stress theory – COR

Hur elever reagerar i stressfyllda situationer (t.ex. bedömning i skolan):

1. Elever har resurser såsom kunskaper och förmågor, socio-emotionell kompetenser och personliga förutsättningar.
2. Elever försöker behålla, utveckla och få nya resurser t.ex. klara av bedömningar, utveckla sin läsning eller bli bättre på matte.

(se t.ex. Hobfoll 1989, 2001; Covington, 2000)

Eleven kan hamna i en stressfylld situation när

1. Elevers resurser är hotade
2. Elever förlorat resurser
3. Elever investerar mycket i att utveckla sina resurser men inte lyckas

Exempel

- Svårt att förstå eller hänga med i undervisningen
- Misslyckats med nationella prov, läxförhör och dåliga betyg
- Försöker lära sig men går inte så bra, investerar mycket

Kan innebär att

Eleven försöker:

- Ersätta en förlorad resurs med en ny resurs
- Återta den förlorade resursen
- Kompensera en förlorad resurs med hjälp av stöd hos andra

Exempel

- Satsar på idrott istället för på matematik
 - Plugga mer
 - Få hjälp av andra att klara av matematik
- ”Satsar på de ämnen som är lönt att satsa på”

Strategier

- Proaktiva och positiva strategier: sätter rimliga mål, agerar proaktivt, planerar, investerar i sina resurser, kommer snabbt igen efter misslyckanden, yttre förklaringar
- Reaktiva och negativa strategier: Undviker utmaningar, passiv och negativ, "skolan ingenting för mig", tar lång tid att komma igen efter misslyckanden, skyller på sin egen inre förmåga vid misslyckanden

Några tankar kring

- Den asymmetriska relationen

- Att förlora en resurs (självkänsla i matematik) påverkar mer än att utveckla resurser
- Negative bias: När en elev upplever sig förlora lika mycket resurser som hen får, påverkar resursförluster eleven mer

- Immune neglect

- Jobbiga händelser lämnar en signatur t.ex. misslyckanden i provsituationer kan leda till negativa lärandestrategier och sämre lärande

- Skolans roll att fostra elever att utveckla den inre motivationen med stöd i Läroplanen
 - Livslånga lärandet
 - Drivkraft och uthållighet
- Nuvarande betygssystem fostrar elever att utveckla yttre motivation
 - Jag vill ha A, vad ska jag skriva?
 - Vad får jag om jag gör detta?
 - Betyg blir en valuta
 - Känslan av abstrakta och svårtolkade kunskapskrav och krav på förtydligande riskerar att leda till förenklingar och ytlighet i beskrivningarna

Vad göra?

- **Utvärdera betygssystemet**
 - Vilka funktionerna ska betygen ha? Hur vill vi fostra eleverna?
- **Använd betyg främst för urval och information**
 - Inget stöd i forskning för att tidiga betyg ökar lärandet och prestationer
- **Tillåt lärare göra holistiska bedömningar vid betygsättning**
 - Sammanväga elevernas kunskaper: styrkor och svagheter
- **Ta bort F-steget**
 - Skapar utanförskap från tidig ålder
 - Alla tjänar på att elever går gymnasiet och går klart

Tack 😊

alli.klapp@ped.gu.se

